

ISSN 0350–185x
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXIII, СВ. 1–2

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горјан-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Слободан Реметић, др Живојин Сјанојчић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викјор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2017

ISSN 0350-185x, LXXIII, св. 1–2 (2017)
UDK: 811.163.41'373.231'373.6
COBISS.SR-ID: 230972428
DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI1702033J>
Примљено: 25. јануара 2017.
Прихваћено: 31. јануара 2017.
Оригинални научни рад

ГОРДАНА М. ЈОВАНОВИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

СРЂАН Д. КАТИЋ
Историјски институт
Београд

АЛЕКСАНДАР М. ЈАКОВЉЕВИЋ
Историјски институт
Београд

СРПСКА ЖЕНСКА ИМЕНА НА ПОЧЕТКУ 16. ВЕКА (НА ОСНОВУ ПОПИСА СМЕДЕРЕВСКОГ САНЦАКА ИЗ 1516. ГОДИНЕ)**

Српска женска имена од домаћих извора у већој мери бележе тек поменици 16–17. века, док их у владарским повељама из ранијег доба практично и нема. Први извори где су она масовно посведочена су турски пописи (*tapu tahrir defteri*) 15–16. века, који тиме пружају важно и значајно социолошко, етнографско и историјско сведочанство о становништву одређених српских области. У овом раду обрађује се грађа садржана у дефтеру Смедеревског санцака из 1516. године, укупно 942 потврде за 144 женска имена.

Кључне речи: женска имена, творба женских имена, обичаји именовања жена, најчешћа женска имена, турски пописи (дефтери), поменици

* gogaresavka@yahoo.com

** Рад је настао као резултат истраживања на пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Средњовековне српске земље (XIII–XV век): ђолићички, ђривредни, друшћивени и ђравни ђроцеси* (Ев. бр. 177029) и *Од универзалних царсћава ка националним државама. Друшћивене и ђолићичке ђромене у Србији и на Балкану* (Ев. бр. 177030).

Грађу коришћену у овом раду садржи необјављени, опширни попис Смедеревског санцака из 1516. године (ВОА. TD 1007). Ови извори су у литератури познати и под називом *йойисни дефџери* (*tapu tahrir defteri*). Њихова намена је била, превасходно, фискалне природе и састављани су ради утврђивања новчаних и натуралних прихода становништва одређене области који би, потом, били додељивани припадницима војно-административног апарата, на име вршења војне или управне службе. Поред несумњивог значаја за изучавање економске, војне или демографске историје, овакви пописи пружају веома значајан и важан антропонимијски изворни материјал. Будући да су новчана и натурална давања била распоређивана у оквирима насељених заједница, нужно је било да се свако лице, понаособ, упише у посебан дефтер, како би се могла вршити процена предвиђених прихода или контрола бројног стања становништва. Оваква грађа је веома бројна, садржана је у преко хиљаду дефтера, који обухватају читав простор некадашњег Османског царства, али је њихова употреба у изучавању антропонимије и ономастике скоро неприметна.

У овоме раду тежиште ће бити на именима као социолошкој категорији (и, колико је неопходно, социолингвистичкој), која осликава народни живот и обичаје, традицију, веровања српског народа у позном средњем веку и на почетку модерног доба. Могуће је да је везаност за исконски словенски именослов, који у овом дефтеру има апсолутну превагу, била и нека врста одбране од исламизације и борбе за очување српских народносних одлика.

Женска имена која се у већем броју бележе у овом турском дефтеру показују све особине које се јављају у оквиру личних мушких имена из српских извора, а које је М. Грковић формулисала као антропонимијску норму, у оквиру које је издвојила следеће моменте који су на њу утицали. То би били: 1) Словенска традиција, одн. народна словенска имена која су настала у оквиру заједничког живота словенских племена, 2) Контакти са староседелачким становништвом по досељавању на Балкан, 3) Византијска и романска цивилизација са утицајем и на антропонимију словенског становништва, 4) Хришћански слој који се укоренењу међу Словене после примања хришћанства, 5) Источни и западни утицаји који пристижу преко књижевности, ратова и међусобних брачних веза властеле, 6) Ономастичке законитости – грађење хипокористика и њихово претварање у нова имена, 7) Утицај народног живота (веровања, обичаји) (Грковић 1983: 19).

Женска имена у турском дефтеру из 1516. године (а то су удовице које су биле старешине кућа, јер у домаћинству, из одређених разлога, није било одрасле мушке главе) могу се поделити у неколико група. I. Имена словенског порекла (народна имена), II. Хришћанска имена, III. Несловенска имена или словенска имена различитог порекла, IV. Имена недовољно јасне (или потпуно непрозирне) етимологије.

Наводимо најпре број удовица по областима: а) Област Браничево: 96 удовица и 49 различитих имена; б) Област Левач: 40 удовица и 22 различита имена; в) Област Маглич–Ужице: 69 удовица и 36 различитих имена; г) Област Рудник: 138 удовица и 43 различита имена; д) Област Смедерево: 208 удовица и 53 различита имена; њ) Област Ниш: 391 удовица и 89 различитих имена. Укупно су забележене 942 удовице.

Укупно су посведочена 144 женска имена. Словенском, народном именослову припада 106 имена (73%), хришћански фонд чине 25 имена (17%), док је осталих имена, која се не могу сврстати ни у једну од прве две категорије, 13 (9%). Од укупног броја убележених удовица, њих 611 носи име словенског, народног порекла (65%); 239 удовица поседује хришћанско име (25%) док су 92 удовице (10%) са именом у неодређеној категорији.

У прилогу су дати табеларни прикази имена по областима сређени по азбучном реду и њихово бројно стање. У табели су донети подаци о укупном броју пописаних удовица и њихових имена. Упоредо, поред сваког имена наведено је колико се пута, у укупном збиру, јавља. На тај начин могуће је пратити учесталост појединог имена и његову просторну заступљеност, имајући у виду целокупни корпус грађе.

Основни проблеми који се јављају приликом читања личних имена тичу се арапске ортографије, посебно уколико су изостављене дијакритичке ознаке и вокални гласови, а што је чест случај у пописима из 16. века. Из тог разлога се, у појединим случајевима, отварају дилеме око реалног облика имена. Тако се нпр. мешају звучни и безвучни сугласници, а истим знаком се, рецимо, бележе српско *h* и *ḥ* итд. (Пешикан 1984: 6).

Известан број имена није се могао са поузданошћу транспоновати на српски језик, јер се више пута јављају недоумице како одређени запис у арапској графици прочитати и коју варијанту имена узети као најпоузданију. У том случају се прибегавало поређењу са грађом из српских извора, пре свега из поменика: Рачанског (ЈОВА-

новић 2005), Крушедолског (НОВАКОВ)¹, из рада С. Новаковића о српским поменицима 15–18. века (НОВАКОВИЋ 1875), из поменика које је издао Љ. Стојановић (СТОЈАНОВИЋ 1890). Такође је коришћена грађа коју је прикупио Т. Маретић (МАРЕТИЋ 1886аб) као и друга литература, пре свега монографије М. Грковић (ГРКОВИЋ 1986) и М. Пешикана (ПЕШИКАН 1984).²

І. Имена словенског порекла (народна имена)

Наводимо их по областима³:

Обласиј Ниш: Бела (3), Белана (14), Белосава (1), Берисава (1), Богдана (1), Богосава (3), Бранисава (1), Велика (1), Весела (1), Вида (9), Видосава (7), Витка (1), Витосава (1), Вишња (10), Влада (3), Владана (1), Владисава (6), Влаја (1), Вранка (1), Вуја (1), Вучица (1), Дабижива (3), Даница (4), Дева (1), Деја (2), Дикла (2), Добра (5), Добрасава (1), Добросава (2), Доја (5), Дојка (2), Дока (1), Драгана (2), Драгна (1), Живка (1), Јаглика (1), Јагнија (1), Јагода (1), Јарха (1), Јасна (3), Јела (6), Калина (14), Каравида (1), Кошута (1), Љуба (3), Љубисава 1, Милица (30), Негна (1), Недељка (14), Остоја (1), Продана (1), Рада (20), Радица (1), Радосава (14), Радосала/Радосаља⁴ (1), Раја (5), Рајка (2), Рахна (2), Ружа (11), Руменка (2),

¹ Д. Новаков, *Филолошка и ономајолошка анализа поменика манасијира Крушедола* (необјављена докторска дисертација). Захваљујемо Драгани Новаков што нам је омогућила увид у грађу овога поменика.

² Такође, захвалност дугујемо и акад. А. Ломи на помоћи приликом разрешавања етимологије појединих имена.

³ Грађа је сређена у складу са војно-административном поделом на области које су постојале у време састављања пописа. О војно-управним јединицама Смедерског санцака почетком 16. века видети нпр. О. Зиројевић. *Турско војно уређење у Србији (1459–1683)*. Београд: Историјски институт, 1974: 95–96. Нишка област није у директној територијалној вези са остатком Смедерског санцака те се може посматрати и као засебна просторна целина.

⁴ Овај једини пример *Радосала/Радосаља* треба довести у везу са примерима мушких посесивних облика (условно) типа: *Радосаљ*, нпр. *Никола Радосаљ*, где имамо, према М. Пешикану, стари облик посесивног придева, одн. *Радосаљ*=*Радос(л)ављев*; (1984: 56). Наиме, облик у попису из 1526. г. *Радосала/Радосаља* склони смо да тумачимо као посесив *Радосављева*, одн. *Радосављева удовица* – синтагма у којој је испуштен део *удовица*, а не као име овог, условно речено, творбеног типа (ако је такав постојао?). Записи типа *Радосаљ*, *Драгосаљ* јављају се и у попису Влаха милешевских из 1477. године (Јовановић 2013: 16, нап. 5). М. Пешикан и Д. Бојанић (1992: 67, 75) сматрају да су ови облици (*-аљ*, *-ал*)

Стајка (3), Стана (5), Станија (1), Станисава (7), Стојана (11), Стојисава (1), Стојка (5), Струја (1), Цветана (2).

Обласиј Смедерево: Бела (8), Белана (4), Белосава (2), Богдана (2), Видосава (4), Влада (3), Владисава (1), Дана (1), Дика (2), Добра (1), Добрица (2), Дока (1), Драгана (1), Драгна (1), Душана (1), Јела (9), Кала (1), Калина (2), Коса (1), Кошута (1), Купина (1), Малина (1), Милинка (1), Милица (35), Недељка (1), Рада (10), Радика (1), Радосава (2), Ружа (6), Сеја (1), Стана (3), Станисава (1), Станица (2), Стојана (4), Стојисава (1).

Обласиј Браничево: Бела (3), Белана (3), Белосава (2), Бојана (3), Бојисава (1), Видосава (4), Вишња (1), Владехна (1), Владисава (1), Вуја (1), Вукава (1), Даница (1), Дева (1), Дива (1), Добра (1), Добрица (1), Доја (1), Драгана (1), Јаглика (1), Јасна (2), Јела (2), Калина (1), Кошута (1), Купина (1), Мала (1), Милица (9), Милосава (1), Рада (3), Радосава (1), Радуша (1), Ружа (2), Станисава (3), Стоја (1), Стојана (1), Стојисава (2), Тиосава (1).

Обласиј Левач: Белана (1), Белосава (1), Видосава (1), Владисава (1), Вукосава (2), Вучица (1), Дока (1), Јасна (1), Калина (1), Милица (4), Мома (1), Недељка (1), Рада (1), Радосава (3), Стојана (1), Стојисава (1).

Обласиј Маглич–Ужице: Бала (2), Бела (2), Белана (2), Бојисава (1), Борика (1), Видосава (4), Витосава (1), Вишосава (1), Владисава (1), Војна (1), Вукша (1), Вучица (1), Денча (1), Дика (1), Добра (2), Добросава (1), Дубока (1), Јасна (1), Милица (8), Меона (1), Радосава (4), Ружа (4), Стана (1), Станисава (3), Станица (1), Стоја (1), Стојисава (1), Стојна (1).

Обласиј Рудник: Бела (11), Белана (4), Богосава (1), Бранисава (2), Видосава (3), Вишња (1), Влада (3), Владисава (1), Вучица (2),

посесиви, мада је њихова грађа прилично неуједначена и доноси и примере типа: *Димитриј Радосав* (Димитрије Радосављевић), што би према М. Пешикану (1984: 56) била нулта формула, одн. додавање очевог имена у номинативном облику, и *Радој Радосав* (Радоје Радосављевић), као и: *Вук Радосав* (Вук Радосављевић) и *Вукић Радосав* (Вукић Радосављевић). У турском дефтеру из 1485. године најраспрострањенија формула јесу имена „са везивним елементом „син“, „брат“ и без везивног елемента, без „споне“ па имамо, у номинативном облику, *Божидар син Радич* (одн. *син Радича*), *Дмитијар син Дабижжив* (одн. *син Дабижжива*), *Радич брај Радонја* (одн. *Радонје*); и без везивног елемента: *Божидар Вукосав* (одн. *Божидар син Вукосава*). А среће се потврда са *-сав* и у првом делу именске формуле: *Богосав Радосав* (одн. *Богосав син Радосављевић*) (Јовановић, Кативић и др. 2012: 272–273) итд. Ово питање свакако треба посебно и детаљно обрадити.

Дејна (1), Дивна (1), Добра (2), Дојана (1), Драгана (3), Јела (4), Јелача (1), Јљубисава (1), Милица (19), Милосава (2), Рада (5), Ружа (1), Смољана (1), Стана (3), Станисава (2), Станица (3), Стојисава (6), Цвета (2).

II. Хришћанска имена

Обласиј Ниш: Дамјана (2), Дмитра (1), Ђура (1), Јанка (16), Јелена (8), Јована (15), Ката (1), Мара (3), Марина (3), Петруша (4), Тодора (17).

Обласиј Смедерево: Ђурисава (1), Јанка (11), Јелена (1), Јована (19), Јовихна (2), Јовша (1), Мара (3), Марика (2), Марина (19), Марта (1), Мартина (1), Петра (2), Степана (1), Тодора (8).

Обласиј Браничево: Дмитра (1), Јанка (7), Јована (2), Петка (1), Тодора (9).

Обласиј Левач: Дмитра (2), Јана (1), Јанка (4), Јована (6), Тодора (4).

Обласиј Маглич–Ужице: Дмитра (1), Јанка (4), Јелена (1), Каталина (1), Мара (1), Марина (3), Тодора (3).

Обласиј Рудник: Дмитра (1), Јанка (4), Јелена (1), Јована (4), Јовчица (2), Ката (2), Мара (9), Марина (4), Николаја (1), Пејка (1), Тодора (7).

III. Несловенска или словенска имена различитог порекла

БАЛА (2) – С обзиром на непостојање дијакритике у запису, почетно слово имена се може читати према гласовима *б-, њ-, њ-, с-, н-, ј-*. Варијанта *Бала*, као хип. од *Балослава* посведочена је у 14. веку, док је у Дечанским хрисовуљама забележено презиме *Балославић* (Грковић 1983: 156).

ГРКИЊА (1) – етноним као лично име. Посведочено на другим местима (Новаковић 1875: 57; Јовановић 2005: 124а, 136а, 138а, 157а).

ДАБИЖИВА (3) – Маретић за мушко име *Дабижив* каже да „to ni- је композисија какве су друге, него је јукстапосисија: ’utinam sis vivus’“ а женски облик *Дабижива* дефинише као „utinam sis viva“ (1886а:

116). Исказано је оптативно значење (значење жеље: 'да буде жив, да би /био/жив').

ДАФИНА (10) – према биљци ловор, ловорика, грч. *dáphi*. У турским пописима бележи се у лику *Дафна* (НАДЖИВЕГИЋ, НАНДЖИЋ i др. 1972: 163г; КАТИЋ 2010: 590). Начин читања је према посведоченим примерима у домаћој грађи где се име јавља учестало. У Пећком поменику забележено је 53 пута, у Рачанском поменику 48 пута, у Крушевском поменику 29 пута итд. (НОВАКОВИЋ: 1875: 59; ЈОВАНОВИЋ 2005: 1016, 1216, 1836, итд.). Забележено и: *Дахвина*, *Дахфина*, *Давина* и *Давихна* (НОВАКОВИЋ: 1875: 58–59; ЈОВАНОВИЋ 2005: 123а, 136а, 135б, 202а).

ЈАНА (1); ЈАНКА (46) – Ова два имена, хришћанска по пореклу, посведочена су веома несразмерно – прво само једном, док је друго потврђено чак 46 пута. У непосредној су вези са мушким именом *Иван* / *Јован* које је јеврејског порекла (*Johanan*). У европске језике дошло је посредством грчког (*Joannis*) или латинског (*Jo(h)annes*). Варијанта *Јован* јавља се у српским земљама – у књижевном језику – од 12. века, али се јавља и народна варијанта *Иван*. Треба обратити пажњу да се код Срба разликују празници: *Јовањдан* (празник Сабор Св. Јована Крститеља; пада 20. јануара) и *Ивањдан* (празник Рођења Св. Јована Претече; пада 24. јула). И. Поповић је, говорећи о томе како је и којим путевима хришћанска грчка ономастика дошла до Хрвата (1958: 83–100), разматрао обе ове варијанте са освртом на ситуацију и у другим словенским земљама и међу другим словенским народима (1958: 79–80, 82, 84 итд.). Није пропустио да се осврне и на облике *Јан* и *Јанко* (1958: 84) и, логично, ми доводимо у везу женска имена *Јана*, *Јанка* из нашег извора са наведеним мушким именима. Према И. Поповићу још је Будмани утврдио да се име *Јан* јавља од 13. века, али ретко. Међутим, појављује се, мада спорадично, и у српским и у хрватским пределима (1958: 84). Настало је сажимањем *oa* > *ā*, а потврда је пољско и чешко *Јан*. Овај облик је морао доћи са запада, а лик *Јанко* Будмани изводи из лика *Јан*.

ЈАРМЕНКА (14) – Јерменка; У Вук. РЈ. Јарменка са ознаком *потен фетинае*, али и *Рменка*; У РЈА такође *Рменка*.

КАРАВИДА (1) – Поред овог извора јавља се и на другим местима. У Крушедолском поменику 3 пута и ауторка га сврстава у имена по називима боја: тур. *Кара* – црна и имена *Вида* (НОВАКОВ). Налази се у Вук. РЈ., а посведочено је и у другим поменицима, посебно

у Крушевском и Рачанском (НОВАКОВИЋ 1875: 69; ЈОВАНОВИЋ 2005). У RJA: „f. ime žensko – isporodi *Karanfila*“. У овом речнику бележи се да у Босни постоји вода која се зове *Каравида*. Ово име се јавља и у *Јаничаровим усјоменама* (Турској хроници) Константина Михаиловића из Островице. Наиме, турски султан Осман, од кога почиње династија, освајао је један град чија је господарица била нека госпођа Каравида „или Чарновида“, како стоји у овом извору. Тачније, постојале су две покрајине у које је дошао Осман са својом дружином – једна се звала Ак јазу, одн. *бело ѿисмо*, а друга, која је била недалеко, звала се *црно (ѿисмо)*. У тој „црној“ покрајини, у своме замку, живела је госпођа Каравида (ЖИВАНОВИЋ 1959: 13).

КАТА (3) – хип. од *Кайџарина*. Широко потврђен хипокористик (RJA; МАРЕТИЋ 18866: 83; КАТИЋ 2012: 590, НОВАКОВ ИТД.).

КАТАЛИНА (1) – Бележи се у поменицима, у Крушевском поменику чак 23 пута. Јавља се и у ликовима *Кайџалена*, *Кайџалиња* (НОВАКОВИЋ 1875: 69). Бележи се и у другим турским пописима (КАТИЋ 2012: 590). Тако се, на пример, звала мађарска принцеза, жена краља Драгутина, унука краља Беле IV и кћи његовог старијег сина Стефана (ИСН 1981: 352).

МАРИНА (МАРИЈА) (29) – Запис се може читати као Марина или Марија. У највећем броју случајева, у коришћеном извору, није посведочена дијакритика те се не може увек одредити коначни облик имена. У области Ниша, у сва три забележена примера, постоје дијакритичке ознаке те се, са сигурношћу, може извести облик Марина. Пописи исте територије из друге половине 15. века указују на већу заступљеност облика Марина (ВОА. TD 16: 349, 505, 584, 644, 671, 688, 719; ВАСИЋ, ЗИРОЛЕВИЋ и др. 1992: 186, 212, 214), док је име Марија са знатно мање дијакритичких потврда. Оба имена су скоро једнако заступљена у поменицима (НОВАКОВИЋ 1875: 77; ЈОВАНОВИЋ 2005). Постоји и могућност да у српском женском ономастикону преовладава Мара као варијанта имена, што показује и коришћена грађа из 1516. године са 16 потврда.⁵

ОЛИВЕРА (49) – У турским пописима (15–16. век) јавља се искључиво у лику *Оливира*. У поменицима потврђено у вар. *Оливера*

⁵ Уколико нема дијакритичких ознака исти запис се може читати и као *Марѿина* – име слабо посведочено у коришћеним поменицима (једна потврда). Уз једини пример имена *Марѿина* у попису из 1516. године (у области Смедерева) унета је дијакритика.

и *Олиџбра* (са „*јай*“ и без њега) (НОВАКОВИЋ 1875: 87; ЈОВАНОВИЋ 2005: 143а, 157б 190а; НОВАКОВ). Ово се име, како каже М. Пешикан, не може убројати ни у словенска ни у хришћанска имена (1984: 51/307). Облик *Олиџира* смо већ детаљније коментарисали у ранијем раду (ЈОВАНОВИЋ, КАТИЋ и др. 2012: 271, нап. 21), напомињући да би требало размислити да ли овај облик са „*и*“ има везе са гласом „*јат*“ и његовом изговорном вредношћу у неким српским областима.

ПЕЈКА (1) – Посведочено у поменицима (НОВАКОВИЋ 1875: 89) итд. Код Маретића упућивање на Petrus (Петар) (1886б: 84). У коришћеном извору 3 пута је потврђено ж. име *Пејра*. Биће да је *Пејка* хип. од *Пејра*.

ЂЕРАНА (10) – Посведочено у различитим ликовима (НОВАКОВИЋ 1875: 121–122). Могуће да је то фонетско-фонолошка и морфолошка адаптација грчке синтагме (имена): кира Ана (*Ђирана*) (НОВАКОВИЋ 1875: 122). Јавља се и у пописима са источних терена (нпр. околина Пловдива). Поред реченог, потребно је имати у виду сведочанство Рачанског поменика (ЈОВАНОВИЋ 2005), који за ово име пружа неколико десетина потврда са почетним *К*:- *Кђерана*, што би била изведеница од *кђи*, *кђери*, са доцнијим упрошћењем *Кђерана* > *Ђерана* као и код саме именице (*кђи*, *кђерка* > *ђи*, *ђерка*). Посведочено је и презиме *Ђеранић* (ЛОМА 2005: 466).

ФРУГИНА (1) – Према Фрузи, ‘Франци, Французи’. Изворни лик био би *Фругиња*. У поменицима се бележе разне варијанте: *Фругиња*, *Фругина*, *Проугиња*, *Вругина*, *Фругиња* (НОВАКОВИЋ 1875: 51, 92, 110).

IV. Имена недовољно јасне (или потпуно непрозирне) етимологије

ВЛАЈА (1) – посведочено једном у дефтеру. Као женско име код Маретића (1886б: 85); вероватно хип. од *Владисава*; ово име у овом дефтеру има 12 потврда.

ВОЛНА (1) – У Пећком поменику (НОВАКОВИЋ 1875: 61) налази се 6 пута. Можда је хип. од Воинџг – име посведочено код Грковић (1986: 58).

ВРАНКА (1) – Могуће је да је то вар. од *Хранка* > *Ранка*. Код Новаковића посведочена је млађа вар. *Ранка* (1875: 96). У РЈА налазимо презиме *Вранковић*.

ДЕЈА (2) – Потврђено је мушко име *Дејко*, хип. од *Деја* < *Десислав* (ГРКОВИЋ 1986: 77). Потенцијално је могуће и женско име *Десислава*, хип. *Деја*.

ДЕЈНА (1) – Можда ово име треба повезати са *Деја* (хип. ж.).

ДИКА (3) – У РЈА потврђено је име *Дикосава*. Једна потврда овог имена налази се у Крушедолском поменику, док се *Дика* са две потврде налази у Крушедолском а једна у Пећком (НОВАКОВИЋ 1875: 59). Рачански поменик има једном само *Дикосава* (ЈОВАНОВИЋ 2005: 127б). Треба прихватити да је овај хипокористик од *Дикос(л)ава*.

ДОКА (3) – Код Маретића налазимо *Дока* са ознаком *fet.* као могућ хип. од Доброслав, *Dositheus* итд., одн. *Доброслава* итд. (1886б: 83). У поменицима бележи се и *Дока* и *Дука* (име се може прочитати на оба начина); нпр. Рачански поменик има 7 пута *Дука* (ЈОВАНОВИЋ 2005: 47б, 106б, 114а, 117б, 120а, 136а, 204б) и једном *Дока* (ЈОВАНОВИЋ 2005: 135б). У Пећком поменику налазимо 2 пута *Дока* и 3 пута *Дука* итд. (НОВАКОВИЋ 1875: 60, 62). У поменицима *Дука* се јавља искључиво као мушко име, што одређује начин читања имена као *Дока*. У РСА забележено је име *Докна* као хип. од *Јевдокија* и презиме *Докнић*.

ДОЈКА (2) – У Крушевском и Врдничком поменику убележена је по једна потврда имена *Дојка* (НОВАКОВИЋ 1875: 60). Према мишљењу А. Ломе могло би бити хип. од *Радојка*, али је могуће да је и од глагола *дојити*.

ЈАРХА (1) – Јавља се и у ликовима *Јарха* (једном) али и у ликовима *Јархида*, *Јарида*, хип. *Јахра* (НОВАКОВИЋ 1875: 115; ЈОВАНОВИЋ 2005: 122б, 134а, 194б, 203а, 206б). У РЈА и Вук. РЈ. јавља се са испалим *х* : *Јарида*. Тешко је докучити етимологију па се не може рећи ни који је облик изворнији – са *-хр-* или са *-рх-*.

КАЛА (1) – Потврђено је код Љ. Стојановића, у Григоровичевом поменику (1890). *Калина* је често име у поменицима (НОВАКОВИЋ 1875: 69; ЈОВАНОВИЋ 2005); у овом дефтеру забележено је 18 пута. *Кала* је највероватније хип. од *Калина*.

КОСА (1) – Јавља се код Новаковића 2 пута (1875: 71). У Рачанском поменику потврђено је по 3 пута име *Коса* и *Косана* (ЈОВАНОВИЋ 2005: 99а, 117б, 142б, 167а, 188а, 206б). *Коса* би могао бити хип. од потврђеног *Косана*.

МЕОНА (2) – Према начину читања могућа је и варијанта *Меуна*. У оба случаја се ради о скраћеном облику женског имена *Симеона* / *Симеуна*.

НЕГНА (1) – Код Грковић (1986: 138) потврђен је патр. или матр. НЊГНИКЪ од непотврђеног имена НЊГНА. Ово име спада у стари словенски антропоним. Јавља се и на бугарском терену. Може се претпоставити да је изворни лик био *Negna, хип. од *Ne-gnĕvъ (ОГЛЕДНА СВЕСКА 1998: 60).

ОЛЕНКА/ОЉЕНКА (1) – Овакво име поменици не бележе. Само као могућност – упућујемо на име *Олга*, које није потврђено у поменицима; у Крушедолском поменику забележено је име *Олица* (једанпут) (НОВАКОВИЋ 1875: 87; НОВАКОВ).

РАЈА (5) – Посведочено је име (по свој прилици хипокористик) као мушко, од *Радисав* (МАРЕТИЋ 1886б: 85). На основу савременог стања ово би могао бити хип. и од женских имена: *Рада* (потврђено 39 пута у нашем дефтеру), *Радика* (једна потврда), *Радица* (једна потврда).

РАЈКА (2) – посведочено 2 пута, в. *Раја*. У Рачанском поменику посведочено је име Рајка (ЈОВАНОВИЋ 2005: 125б, 179б, 183а, 200а).

РУХНА (1) – Јавља се само једанпут у нашем дефтеру. У поменицима не налазимо потврде као ни код Маретића. У Призренском дефтеру (КАТИЋ 2012: 590) налазимо ово име у лику *Рукна*. Етимологија нејасна.

САХ(И)НА (1) – Према Маретићу (1886б: 78) у вези је са апелативом *сесѝра* (в. СЕЈА). Може се навести да је у Крушедолском поменику посведочено име *Сехна*, такође нејасно (НОВАКОВИЋ 1875: 100; НОВАКОВ).

СЕЈА (1) – По свој прилици је хипокористик од *сесѝра*. Овај хипокористик (*сеја*, поред *селе*) ауторка овог рада је више пута чула у Ресави. Код Маретића (1886б: 78) налазе се потврде типа: *Сека*, *Секана*, данас презиме *Секић*. Такође, потврђено је мушко име *Сестронја* (ГРКОВИЋ 1986: 170).

СТАХНА (1) – У поменицима нема овог имена. Можда је хип. од *Сѝанислава* (?). У поменицима налазимо *Сѝака* и муш. име *Сѝако* (НОВАКОВИЋ 1875: 103).

СТРУЈА (1) – Бележи се у поменицима, нпр. три пута у Рачанском поменику (ЈОВАНОВИЋ 2005: 156б, 157а, 159а). Код Маретића нема; у РЈА бележи се *Струја* са ознаком *f.* и топоним – име папњака у Врањском округу у Србији. У 14. веку, властелинка Струја, жена жупана Петра Брајана, ктитора Беле цркве Каранске (ЂОРЂЕВИЋ 1994: 140).

V. Неке особености женских имена у овом дефтеру

У коришћеном дефтеру из 1516. године бележи се само суф. *-сава*. У питању је изворно композициони елемент сложених имена *-слава*, и тек секундарно се може дефинисати као суфикс. То значи да је доследно спроведена штокавска варијанта *-сава* која је одлика и народног говора (ПЕШИКАН 1984: 37/293; ЈОВАНОВИЋ, ЈАКОВЉЕВИЋ 2015: 113); неколико примера: *Белосава*, *Бранисава*, *Видосава*, *Вићосава*, *Вукосава* итд. По учесталости су најчешћа имена: *Радосава* (24), *Видосава* (23), *Сћанисава* (16), *Сћојисава* (13) *Владисава* (11). Сва остала крећу се у распону од 1 (нпр. *Берисава*) па до 6 (нпр. *Белосава*).

Известан број имена потиче од назива биљака, нпр.: *Вишња* (12), *Дафина* (10), *Јаглика* (2), *Јагода* (1), *Кућина* (2), *Ружа* (24), *Цвеиша* (2), *Цвеишана* (2). Име *Ружа* је најучесталије. Име *Јела* јавља се 21 пут. По свој прилици је према дрвету јели. У народним песмама се девојка висока и витка веома често упоређује са јелом; има и мишљења да је то хипокористик од *Јелена*.

Јављају се и имена по животињама, али у сасвим малом броју, нпр.: *Вучица* (5). Још неколико изведеница је од основе *вук-*: *Вуја* (2), *Вукава* (1), *Вукосава* (2), *Вукиша* (1). Очигледно је да основа *вук-* није била нарочито популарна у творби женских имена – само за *Вучица* има 5 потврда; за остала по једна или две потврде. Р. Бошковић детаљно анализира однос *вук-вучица* као пример грађења *именице од именице* помоћу моционог суф. *-ица* (пример *именичке* моције; именица **vьlci: vьlkъ > vьlčica*) (1978: 62–64, 71 и даље).

* * *

У овом (и не само у овом) дефтеру јавља се једна веома занимљива категорија именована, тачније бележења удовица, која у нашем дефтеру није бројна, али је треба поменути јер указује на одређене, пре свега социолошке, а онда и лингвистичке моделе, који изражавају статус жене у оквиру породице, рода, племена.

Више је таквих начина бележења и несумњиво да ова проблематика захтева посебно истраживање и обраду; ми ћемо навести оне начине бележења који су уочени у досадашњим истраживањима турских пописа на српској етничкој територији.

1) Удовице бележене ѿд сојсѣвеним именом

Први тип: удовица се бележи само под својим именом: нпр. *удовица Оливера*; *удовица Јована* итд. Ово је врло чест начин бележења.⁶

Други тип: удовица се бележи под својим именом уз додатак мужевљевог: *удовица Милица, Ђурина жена (bîve Milica zen-i Gÿra)* (ВОА. TD 1007: 24) и даље: *удовица Ружа, Оливерова жена; удовица Бела, Радованова жена* (ВОА. TD 1007: 97, 144) итд.⁷ У нашем извору више од половине укупног броја удовица убележено је на овај начин (511 пута).

Трећи тип: удовица се бележи под својим именом уз додатак мужевљевог занимања. Овај тип је посведочен на веома малом узорку (свега пет примера), али указује на још један образац бележења удовица: *удовица Бела, ѿѿѿова жена (bîve Bela zen-i pop)* (ВОА. TD 1007: 15), *удовица Оливера, ѿѿѿова жена* (ВОА. TD 1007: 164, 440) итд. Сличан тип одређивања имена жене посведочен је у Рачанском поменику: *Вујица, ѿѿѿадија Јакова ѿѿѿа* (ЈОВАНОВИЋ 2005: 174а).

Четврти тип: удовица је убележена под својим именом, уз додатак имена (занимања) сина; у попису из 1516. године забележена су четири таква примера: *удовица Добра ѿѿѿова мајка (bîve Dobra tâder-i pop)* (ВОА. TD 1007: 370), *удовица Рада Дабижживова мајка* (ВОА. TD 1007: 429), *удовица Владисава Пејикова мајка* (ВОА. TD 1007: 524), *удовица Бела Дујина мајка (vâlîde)* (ВОА. TD 1007: 153). У истоветном облику и у ранијим пописима, нпр. Смедеревски санџак (1477): *удовица Влахиња Ненадина мајка* (ВОА. TD 16: 335), *удовица Вучица Радичева мајка* (ВОА. TD 16: 330), *удовица Рада Јованова мајка* (ВОА. TD 16: 335) итд.

⁶ У пописима области Бранковића (1455), Браничевског вилајета (1467), Скадарског санџака (1485) све удовице су пописиване према шеми: *удовица Мара (bîve Mara)*, *удовица Оливера* итд.

⁷ На исти начин и у ранијим пописима, нпр. Смедеревског санџака (1477): *удовица Бела/Бјела (Бијела) Сѿѿѿанова жена* (ВОА. TD 16: 309); *удовица Јарменка Мркишина жена* (ВОА. TD 16: 330); *удовица Јелена Вукашинова жена; удовица Романа Радичева жена* (ВОА. TD 16: 612); област око Звечана, Босански санџак (1489): *удовица Милица Пријездина жена* (ВОА. TD 24: 124) итд.

II) Удовице бележене без свог имена

Први тип: не уписује се удовичино име, али се додаје име мужа. У нашем дефтеру посведочен је само један пример оваквог бележења: *удовица Јованова жена*. Међутим, овакав тип навођења није превише чест, али није био ни неуобичајен у другим пописима из 15–16. века на ширем простору. Овакав начин бележења указује на чињеницу да је у одређивању статуса удовице значајну улогу имао њен преминули муж, чију је имовину наслеђивала, те је било довољно да се њен статус одреди према кући домаћина, у којој је живела.

Ево неколико примера: област Бранковића (1455): *удовица Радихнина жена* (*bīve zen-i Radihna*) (HADŽIBEGIĆ, HANDŽIĆ i dr. 1972: 26v), *удовица Радислављева жена* (HADŽIBEGIĆ, HANDŽIĆ i dr. 1972: 114v), *удовица Радованова жена* (HADŽIBEGIĆ, HANDŽIĆ i dr. 1972: 128v) итд. Област Браничево (1467): *удовица Николлина жена*; *удовица Радојева жена* (СТОЈАКОВИЋ 1987: 162) итд.

Други тип: удовица се наводи без сопственог имена, али се ближе одређује према мужевљевом занимању. Овај тип није посведочен у нашем попису, али потврђен је у другим. Треба поново истаћи да је овим начином бележења важније било одредити удовицу према друштвеном статусу њеног мужа, него њу обележити сопственим именом. Ови примери чине изузетке и имају пуно значење на микронивоу, где су такве особе биле опште познате локалној заједници; нпр. у области Бранковића 1455. године налазимо: *удовица ѿоѿадија* (тј. попова жена) (HADŽIBEGIĆ, HANDŽIĆ i dr. 1972: 4v, 183v, 215v); у Смедеревском санцаку (1477): *удовица ѿоѿадија*⁸ (ВОА. TD 16: 309, 331, 484, 670); истоветно у Скадарском санцаку (1485), у области Пећ: *удовица ѿоѿадија* (ВОА. TD 17: 10, 14) итд.

Трећи тип: удовице се наводе у скраћеном облику, без сопственог имена – њега замењује занимање/статус: оновремени обичаји и препоруке захтевали су да се жене, после мужевљеве смрти, повлаче у манастире и да примају монашки завет. Тако се срећу примери типа: *удовица калуђерица* (HADŽIBEGIĆ, HANDŽIĆ i dr. 1972: 31r, 78r, 162r). Поменути примери нису посведочени у попису Смедеревског санцака из 1516. године.

⁸ Посведочена су три начина писања у арапској графици: (*bīve*) *popadiya*, *paradiya*, *baradiya* (попадија).

III) Удовице се бележе без свог имена – одређују се према имену мужа или родовском презимену, уз одређену творбену адапацију, што је замена за њено лично име

У дефтеру из 1516. године налазимо два примера грађена помоћу суфикса *-ача* и оба су из уже области Смедерева.

Први пример је *Миловача (Миловац)* (удовица *Миловача*, одн. *Миловчева* или *Милова удовица*) (ВОА. TD 1007: 117). У изворима добро је потврђено мушко име *Мило*, нпр. у РЈА дефинише се као „*muško ime od mila kao i Milan*“. Такође је у истом извору потврђено име *Миловац* као хипокористик (као и: *Милан, Милош*) са примером: *Миловац Јовановић* (РЈА). Презиме *Миловац* потврђено је у Хрватској у 16. веку. Такође у РЈА налази се потврда из Љ. Стојановића, али са напоменом да Стојановић вели како се не може „разабрати“ да ли је то име или презиме. Потврђен је и топоним *Миловача* у ужичком округу (*Livada kod Milovače*). И како би се, најзад, по нашем мишљењу протумачило именовање *Миловача*? Онако како смо рекли на почетку: *Миловчева удовица*, или жена чији се покојни муж звао *Мило*.

Р. Бошковић, говорећи о наставцима *-ача* (и *-ара*) истиче да се у српскохрватском језику од овог наставка граде именице „и од глаголских, и од придевских и од именичких општих делова; дакле, у морфолошком погледу његова употреба у овом језику није ничим ограничена“ (1978: 156). Очигледно да у својој грађи није имао и антропонимијски материјал овога типа па о овоме није ни говорио.

Други пример је *Симовача (Симовац)*, (удовица *Симовача*, одн. *Симовчева* или *Симова удовица* такође из околине Смедерева (ВОА. TD 1007: 16). У РЈА налазимо потврђено име *Симо*; то би био хипокористик од *Симеон*. Упућује се на *Сима, Симко, Симша*, вок. је *Симо*. Нема потврде за облик *Симовац* (име или презиме; нема га ни Маретић), али је потенцијално могућ па сматрамо да треба прихватити објашњење као и у првом случају.

Овакво именовање жена, у овом случају удовица, упућује нас на формуле типа: *Гојковица, Хасанагиница (Гојкова жена, Хасанагина жена)* који су опште познати а код Вука, у народним песмама, налазимо доста оваквих примера: Платно бели млада *Јанковица* / И са њоме заовица Јана (ПЈЕСМЕ 1975: 405) „Тужно тужи *Алајбеговица* / *Алајбегу* крај десна колена... (ПЈЕСМЕ 1975: 219); Пошетао бего Јован Бего / Испред двора *Радул-беговице* (ПЈЕСМЕ 1975: 233). Из ових примера је јасно да је реч о женама чији су мужеви: *Јанко, Алајбег, Радул-бег*. У статусном погледу оне су важне као жене одређених

важних личности, чија су имена позната и оне су значајне у друштву првенствено као супруге тих личности, а њихово лично име у овом случају није важно па се и не спомиње. Језик је, дакле, нашао начина да искаже нешто што је била друштвена стварност.

А из области Браничева бележимо такође један од начина да се женска особа (у нашем случају опет удовица) идентификује помоћу антропонимијске формуле која користи родовско презиме (у генитиву) које ће заменити њено лично име. Таква су два примера из нашег пописа. Први је пример *Беладића* (одн. *удовица Беладића, удовица из рода Беладића*, она која се удала у род, у кућу *Беладића*) (ВОА. TD 1007: 353). РСА даје порекло овог презимена: белада ж (тал. покр. *velada*) *врсиа гуњића; исї. веледун.* / Беладе су се ... прозвале тако по неком претку (можда *Ћепури*), „који је донио из свијета некакав бијели гуњић, што се зове белада“ (РСА). Забележено је презиме *Беладиновић* (*Бјеладиновић*).

Исто објашњење односи се и на други пример, на родовско презиме *Пријездић* (одн. *удовица Пријездића, удовица из рода Пријездића*, она која се удала у род, у кућу *Пријездића*) (ВОА. TD 1007: 377). Име *Пријезда* потврђено је у великом броју и у нашим изворима па се на њему не треба посебно задржавати.

IV) Женске особе, у овом случају ћерке, уз своје лично име ближе се одређују и својим родовским (одн. њородичним) њрезименом

И за овај начин ближег одређивања (генитивна формула) не само удовица (жена), него и кћери има потврда код Вука, у народним песмама, али оне носе и лично име: „на силу га оженила мајка, / оженила *Фатом Ајлагића*“ (ПЈЕСМЕ 1975: 93); „Љепшом ће те оженити мајка, / Л’јепом *Фатом, Ајлагића златом*“ (ПЈЕСМЕ 1975: 250); „Везак везла *Љубовића Фате*...“ (ПЈЕСМЕ 1975: 485). И ово је друштвени феномен који би вредело детаљније истражити. Последњи дати пример се не изводи из корпуса коришћене турске грађе пошто се она односи само на удовице, али заслужује да се истакне.

На крају, можемо да сведемо следећа опажања: Репрезентативан број женских имена у овом дефтеру (144) сведочи нам: 1) највећи број имена је словенског порекла; 2) кад је реч о творбеном поступку композита са сегментом *-с(л)ава* јављају се у штокавској форми *-сава* (*Белосава, Бранисава, Видосава* итд.); 3) такође су заступљена и имена по животињама и највећи је број твореница од основе *вук-*, међутим ова основа није била нарочито продуктивна. Налазимо по

једну или две потврде, а једино за име *Вучица* има пет потврда. Оно пак што треба истаћи као нарочито значајно у овом дефтеру, и не само у овом, јесте именовање, тачније речено, бележење удовица према имену мужа, породице или племена. На српској етничкој територији I. а) удовице се бележе под сопственим именом, нпр. *удовица Оливера*; б) удовице се бележе под својим именом уз додатак мужевљевог нпр. *удовица Милица Ђурина жена* ц) удовица се бележи под својим именом уз додатак мужевљевог занимања нпр. *удовица Бела ѿйова жена*, и најзад д) удовица се бележи под својим именом уз додатак имена (занимања сина) нпр. *удовица Добра ѿйова мајка*; *удовица Рада Дабиживова мајка*; II. а) удовице се бележе без сопственог имена, нпр. *удовица Јованова жена*. В. детаљније под III. нпр. *Мировача (удовица Мировача, односно Милова удовица)* или *Симовача (удовица Симовача, односно Симова удовица)*. Упућујемо и на имена по мужу, и сада у неким ситуацијама важеће нпр. *Гојковица, Хасанагиница, Јанковица, Алајбеговица* итд. У области Браничева посведочена су два примера где се женска особа, опет удовица, идентификује помоћу антропонимијске формуле која користи родовско презиме (у генитиву), што ће бити замена за њено лично име. Први је пример удовица *Беладића*, односно удовица из рода *Беладића*, удата у род *Беладића*. Други је пример удовица *Пријездића*, удата у кућу *Пријездића*.

Прилог: I. Списак женских имена
у Смедеревском санцаку 1516. године

	Укупно:	Браничево	Левач	Маглич	Рудник	Смедерево	Ниш
Бала	2			2			
Бела	27	3		2	11	8	3
Белана	28	3	1	2	4	4	14
Белосава	6	2	1			2	1
Берисава	1						1
Богдана	3					2	1
Богосава	4				1		3
Бојана	3	3					
Бојисава	2	1	1				
Борика	1			1			
Бранисава	3				2		1
Велика	1						1
Весела	1						1
Вида	9						9
Видосава	23	4	1	4	3	4	7
Витка	1						1
Витосава	2			1			1
Вишња	12	1			1		10
Вишосава	1			1			
Влада	9				3	3	3
Владана	1						1
Владехна	1	1					
Владисава	11	1	1	1	1	1	6
Влаја	1						1
Војна	1			1			
Вранка	1						1
Вуја	2	1					1
Вукава	1	1					
Вукосава	2		2				

	Укупно:	Браничево	Левач	Маглич	Рудник	Смедерево	Ниш
Вукша	1			1			
Вучица	5		1	1	2		1
Гркиња	1						1
Дабижива	3						3
Дамјана	2						2
Дана	1					1	
Даница	5	1					4
Дафина	10	1			1	2	6
Дева	2	1					1
Деја	2						2
Дејна	1				1		
Денча	1			1			
Дива	1	1					
Дивна	1				1		
Дика	3			1		2	
Дикла	2						2
Дмитра	6	1	2	1	1		1
Добра	11	1	2	1	1		1
Добрасава	1						1
Добрица	3	1				2	
Добросава	3			1			2
Доја	6	1					5
Дојана	1				1		
Дојка	2						2
Дока	3		1			1	1
Драгана	7	1			3	1	2
Драгна	2					1	1
Дубока	1			1			
Душана	1					1	
Ђура	1						1
Ђурисава	1					1	
Живка	1						1

	Укупно:	Браничево	Левач	Маглич	Рудник	Смедерево	Ниш
Јаглика	2	1					1
Јагнија	1						1
Јагода	1						1
Јана	1		1				
Јанка	46	7	4	4	4	11	16
Јарха	1						1
Јарменка	14	1					13
Јасна	7	2	1	1			3
Јела	21	2			4	9	6
Јелача	1				1		
Јелена	11			1	1	1	8
Јерина	10	4	1	1			4
Јована	46	2	6		4	19	15
Јовихна	2					2	
Јовчица	2				2		
Јовша	1					1	
Кала	1					1	
Калина	18	1	1			2	14
Каравида	1						1
Ката	3				2		1
Каталина	1			1			
Коса	1					1	
Кошута	3	1				1	1
Купина	2	1				1	
Љуба	3						3
Љубисава	2				1		1
Мала	1	1					
Малина	1					1	
Мара	16			1	9	3	3
Марика	2					2	
Марина	29			3	4	19	3
Марта	1					1	

	Укупно:	Браничево	Левач	Маглич	Рудник	Смедерево	Ниш
Мартина	1					1	
Милинка	1					1	
Милица	105	9	4	8	19	35	30
Милосава	3	1			2		
Мома	1		1				
Меона	1			1			
Негна	1						1
Недељка	16		1			1	14
Николаја	1				1		
Оленка	1					1	
Оливера	49	7		6	10	12	14
Остоја	1						1
Пејка	1				1		
Петка	1	1					
Петра	2					2	
Петруша	4						4
Продана	1						1
Рада	39	3	1		5	10	20
Радика	1					1	
Радица	1						1
Радосава	24	1	3	4		2	14
Радосала	1						1
Радуша	1	1					
Раја	5						5
Рајка	2						2
Рахна	2						2
Ружа	24	2		4	1	6	11
Руменка	2						2
Рухна	1						1
Сахна	1				1		
Сеја	1					1	
Смољана	1				1		

	Укупно:	Браничево	Левач	Маглич	Рудник	Смедерево	Ниш
Стајка	3						3
Стана	12			1	3	3	5
Станија	1						1
Станисава	16	3		3	2	1	7
Станица	6			1	3	2	
Стахна	1						1
Степана	1					1	
Стоја	2	1		1			
Стојана	17	1	1			4	11
Стојисава	13	3	1	1	6	1	1
Стојка	5						5
Стојна	1			1			
Струја	1						1
Тиосава	1	1					
Тодора	48	9	4	3	7	8	17
Ћерана	10				2	3	5
Фругина	1						1
Цвега	2				2		
Цветана	2						2
Укупно	942	96	40	69	138	208	391

Литература

- Бошковић, Радосав. *Одабрани чланци и расправе*. Титоград: ЦАНУ, 1978.
- Вук. Рј.: Карацић Стефановић, Вук. *Српски рјечник (истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима)*. Друго издање. Беч, 1852.
- Грковић, Милица. *Имена у Дечанским хрисовуљама*. Нови Сад: Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета, 1983.
- Грковић, Милица. *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелиниста у XIV веку*. Београд: Народна књига, 1986.
- Ђорђевић, Иван. *Зидно сликарство српске властеле у доба Немањића*. Београд: Филозофски факултет, 1994.

- ЗИРОЈЕВИЋ, Олга. *Турско војно уређење у Србији (1459–1683)*. Београд: Историјски институт, 1974.
- ИСН: *Историја српског народа*. Књ. 1. Београд: Српска књижевна задруга, 1981.
- ЈОВАНОВИЋ, Гордана. Власи милешевски у попису санџака вилајета Херцеговина из 1477. године. *Међународни научни скуп Осам векова манастира Милешева. Зборник радова II*. Милешева: Епархија милешевска Српске православне цркве, 2013: 11–19.
- ЈОВАНОВИЋ, Гордана, Татјана Катић и Александар Јаковљевић. Поређење хришћанских и словенских имена у дечанској области на основу турског пописа из 1485. године и дечанских хрисовуља. *Дечани у светлу археографских истраживања*. (Татјана Суботин Голубовић, ур.). Београд: Народна библиотека Србије, 2012: 267–284.
- ЈОВАНОВИЋ, Гордана и Александар Јаковљевић. Топонимија са освртом и на антропонимију у области Горња Ресава у првој половини 16. века. *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности VI*. Деспотовац 2015: 105–118.
- ЛОМА, Александар. *На именованим врелима II. Осврт на нова издања старосрпских извора*. Ономатолошки прилози 18 (2005): 457–471.
- НОВАКОВ, Драгана. *Филолошка и ономајолошка анализа њоменика манастира Крушедола* (необјављена докторска дисертација).
- ОГЛЕДНА СВЕСКА. (уредник: П. Ивић; аутори: М. Бјелетић, Ј. Влајић-Поповић, П. Ивић, А. Лома, Б. Сикимић, С. Петровић). Београд: Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ, 1998.
- ПЕШИКАН, Митар. *Зейско-хумско-рашка имена на њочетку њурскога доба*. Београд: САНУ, 1984.
- ПОПОВИЋ, Иван. Хришћанска грчка ономастика у Хрвата. *Зборник радова*. Књ. 59. *Визанџолошки ињстџијуџи*. Књ. 5. Београд: САН, 1958: 83–100.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- MARETIĆ, Tomislav. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Rad JAZU*, 81, (1886): 81–146.
- MARETIĆ, Tomislav. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba. *Rad JAZU*, 82, (1886): 69–154.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*. Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1973.

Извори

- ВАСИЋ, Милан, Олга Зиројевић и Александар Стојановски. Попис Нишког кадилука из 1498. године. *Њоменик 131. Одељење ињторијских наука*. Књ. 7. Београд: САНУ, 1992: 97–220.
- ЖИВАНОВИЋ, Ђорђе. *Констџанџин Михаиловић из Осџпровице: Јаничарове усџомене или Турска хроника*. Београд: САНУ 1959.

- ЈОВАНОВИЋ, Томислав. *Поменик манасџира Раче*. Бајина Башта: Фондација Рачанска баштина, 2005.
- КАТИЋ, Татјана. *Ойширни њојис Призренског санџака из 1571. године*. Београд: Историјски институт 2010.
- НОВАКОВИЋ, Стојан. Српски поменици XV–XVIII века. *Гласник Српског ученог друштва*, 42 (1875): 1–153.
- ПЕШИКАН, Митар и Душанка Бојанић. Попис заорјенског племена Риђана с краја XV века. *Зборник за оријенталне студије* 1. (Р. Самарџић, ур.). Београд: САНУ, 1992: 57–92.
- ПЕСМЕ. Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њјесме* I. Београд: Просвета 1975.
- СТОЈАНОВИЋ, Љубомир. *Стари српски хрисовуљи, акџи, биографије, лејџојиси, џијџици, џоменици, зајџиси и др.* Споменик III. Београд: СКА, 1890: 1–226.
- ВОА. TD 16: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul. *Tapu Tahrir Defteri* 16.
- ВОА. TD 17: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul. *Tapu Tahrir Defteri* 17.
- ВОА. TD 24: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul. *Tapu Tahrir Defteri* 24.
- ВОА. TD 1007: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul. *Tapu Tahrir Defteri* 1007.
- HAĐŽIBEĐIĆ, Hamid, Adem Handžić i Ešref Kovačević. *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine*. Knj. 2. Sarajevo: Oriјentalni institut 1972.
- СТОЈАКОВИЋ, Момчило. *Braničevski teftar. Poimenični popis pokrajine Braničevo iz 1467. godine*. Beograd: Istorijski institut, 1987.

Гордана М. Њованович, Срджан Д. Катич, Александр М. Јковлевич

СЕРБСКІЕ ЖЕНСКІЕ ИМЕНА В НАЧАЛЕ 16-го ВЕКА
(НА МАТЕРИАЛЕ ПЕРЕПИСИ НАСЕЛЕНИЯ СМЕДЕРЕВСКОГО
САНДЖАКА 1516 г.)

Резюме

Переписные списки (дефтеры) османского периода содержат довольно большое количество женских имён. Этот важный антропонимический материал представляет собой ценное социологическое, этнографическое, языковедческое и историческое свидетельство о судьбах населения сербских земель, охватываемых османскими переписями. Что же касается сербских источников, женские имена начинают встречаться в сколько-нибудь значительной мере только в помянниках более позднего времени (16–17 в.), тогда как старшие монастырские грамоты фиксируют почти исключительно – мужские.

Османская перепись 1516 г. насчитывает имена 942-х женщин-вдов, стоявших во главе дома, т.к. в хозяйстве по той или иной причине отсутствовали взрослые мужчины. Их имена наглядно показывают, что среди населения Смедеревского санџака – а то же самое отмечается в остальных областях, обитаемых сербами –

использовалась древняя, славянская (сербская) антропонимика, в значительной мере преобладавшая над христианской.

Ключевые слова. Женские имена, образование женских имен, обычаи именования женщин, самые частотные женские имена, турецкие переписные списки (дефтеры), помянники.

Gordana M. Jovanović, Srđan D. Katić, Aleksandar M. Jakovljević

SERBIAN FEMININE NAMES IN THE EARLY 16TH CENTURY
(BASED ON THE 1516 CENSUS OF THE SMEDEREVO SANJAK)

Summary

A large number of feminine names can be found in Ottoman census books (*def-ters*). These anthroponymic materials provide important sociological, ethnographic, linguistic and historical evidence of the population of Serbian areas included in the census. As for the Serbian sources, feminine names start to appear largely in the commemoration books (*pomenici*) of a later date (16th–17th centuries), whereas the earlier monastery charters almost exclusively list masculine names.

The 1516 Ottoman Census contains the names of 942 women – widows who were taxpayers, because, for one reason or another, there were no males in their households. Their names undeniably show that the population in the Smederevo Sanjak – and the same phenomenon may also be observed in other areas populated by the Serbs – relied on the ancient Slavic (Serbian) onomasticon, which significantly prevailed over Christian names.

Keywords: feminine names, formation of feminine names, custom of appointing female, most common feminine names, Ottoman census books (*def-ters*), commemoration books.